

ואינם עוברים ללא הד; אך יש שיחות ודרכי מהשבה שאינם לטעם הקורא, ומאחר ועיקרן בחידוש הנעוץ בגישתו של שכטר ולא באובייקט טיביות של הנושא, — ומשעה שאין אתה מסכים או מוקסם מן המחבר שוב אין אתה נוהג אחר הכתוב. הקשת הרחבה כל כך של הנושאים שעליהם דן ד"ר שכטר בספר (שאינו רב מבחינת כמות) — אינה מבטיחה תמיד לפגוש בקורא „אידיאלי“ אשר ימצא עניין שווה בכלום. זוהי אם כן מגרעת הכרחית הנובעת מן היחס בין מבנהו ותוכנו של הספר, אך אין בה כדי למנוע מן הקורא הפוטנציאלי להימשך אחר הנושאים המעניינים אותו. אחד יתלהב מסארטר ומסרי רמקהרשנה, השני מפרשת שמיטה ומן ההצעה למחנך כיצד להסבירה לתלמידיו כיום.

א. אחי-לאה

למחשבה בלב הקורא-המוסר. זוהי אפוא גישה אקלקטיבית המעדיפה לעתים את הלך החינוכי והנפשי על פני ההרצאה המדעית והמחייבת. שכטר אינו מעמיד בפני הקורא מצב־דברים אובייקטיבי, אלא רעיונות מסוגים ו„מערכלים“ היטב. לא תמיד חשובה הביאוגרפיה או ההרצאה השיטתית המקפת — חשוב יותר לתת בידי האדם בדורנו אתגרים למחשבה ולאמונה, דרכים להתחדשות נפשית, ולעתים קטע מתורתו של הוגה־דעות מסויים הנו בעל משמעות רבה יותר לאדם מאשר לימוד „טכני“ של המשנה כולה. דרך הרצאה זו של ד"ר שכטר לעתים היא מוסיפה על הנושא ולעתים גורעת ממנו. על הקורא לנקוט לא פעם באותה גישה אקלקטית כלפי כתביו של ד"ר שכטר עצמו, באשר יש רעיונות מפורים, ויש אמרות שלו ושל אחרים המצוטטות בספרו — שהנם חשובים עד מאוד

בטרם שואה; מן הגטו בדמשק; הווי זר לנצרות

ריחות, הרדיפות, סכנות המוות, הגיטאות והצ' לות־הפלא, משתלבים בסיפורים אלה, שאין בהם מוקדם ומאוחר, שאידייליה מדומה ואכזריות המציאות, באים בהם מעורבים זה בזה. המוות התחיל להיות אורח שכיח בעיירה היהודית והילד היהודי יהיה שמו משה־לה או שלמה־לה, נתקל בו ורואה אותו על כל צעד ושעל. הנה הוא פוגע, המוות, בילדה אלקה־לה בסיפור „מותה של אלקה“ או מהלך חפשי בתבל בסיפור „הלינה בפונדק הריק“. הילד מתרגל אליו לאט לאט וחי בצלו. החיים הם שנועדו לו בסופו של דבר. והוא יודע זאת.

העברית בספורים אלה נקייה וטובה. ספק אם הילדים בני הארץ ירוצו בה בנקל. הם יצטרכו להתרגל אליה לאט לאט וימצאו, שהיא קרובה ללשון העברית שהם קוראים בספרי לימוד ביצירות ותיקי סופרינו. לא במקרה בחר המספר בלשון זו לספר בה על הווי הילדים העבריים במזרח אירופה. לשון, הווי ואווירה לא יפרדו.

טלטלה רבה יטולטל הילד, שסיים קריאתם של סיפורי־מעשה שאירעו הרחק בארץ זרה, שעה שיקח לידו את הספר „כוכבים בגבול“, לאוריאל אופק*. כאן ירגיש מייד שעל אדמתו הוא עומד ובלשונו מדברים אליו, לשון שהיא

נודמנו על שולחני שלושה ספרי ילדים. כל אחד מהם שונה מחברו.

הספר הראשון, עלי ידובר להלן, הוא ספרו של נח פניאל „הלינה בפונדק הריק“. ההווי, המושגים והלשון העברית שבו שייכים לעולם אחר, עולם הילדות של ילדי היהודים בעיירה במזרח אירופה. הימים ימי השלווה המדומה של ערב מלחמת־העולם־השניה וימי האימים שבמלחמה, שקראו הנאצים על פולין ובייחוד על יהודי פולין. בכמה סיפורים החיים עדיין כמנהגם נוהגים והאידייליה נאחזות במאמצים אחרונים בקש ההווי העומד לעלות באש. מדובר כאן עוד על ימי אלול העצובים ועל פירות הגן הבשלים ועל סבא שהיה נפח, ועל „חדר“, ועל ספר עברי ראשון שקרא שלמה־לה (גבור) הסיפור „סבא של שלמה־לי“, ועל שבת ושינה בשבת, ועל יום כפור. אך כבדה המילנכוליות המהלכת בסיפור הזה ובסיפורים אחרים בספר, על ההווי בטרם־אסון, תחושת השבירה היתה ממשית ביותר והיא באה כחתף.

„אולם ימי השלווה והאושר נפסקו פתאום. פרצה מלחמת העולם השניה וימי חרדה באו לעיירה“, נאמר בסיפור השני בספר, ששמו „ארגו הצעצועים“, והווי־המלחמה והאימים, הב-

* כוכבים בגבול מאת אוריאל אופק, הוצאת י. צ'צ'יק, תל־אביב.

* הלינה בפונדק הריק, סיפורים לילדים, מאת נח פניאל, הוצאת פינת הספר, חיפה, תשכ"ה.

הספר השלישי "מה עשתה קייטי"***, לסוון קולדיג', הוא סיפור לנערות בגיל מבוגר יותר וכולו לקוח מהווי זר ומוזר. ספק בלבי אם יבין הקורא הצעיר הווי זה.

את אשר קרה בבית משפחת הרופא קאר, ההרפתקאות השונות שנכתבו בהן הילדים, והגלויים על המשפחה והמכרים קוראים אנו בספר זה. בחלק מספורים מודגש מוסר השכל. התרגום מאנגלית יהיה קשה לנערות שלמען נכתב. אחדות מן המלים ימצאו בקושי במילון, למשל המילה "איסכלה". מוטב היה לו נקט המתרגם לשון נוחה יותר ואביא דוגמה: בעמוד 25 כתוב: "היא הושיבה אותה בחיקה (האומנת את קייטי)". סכה את הקדקוד הלוהט, בירשה את שערה, מרחת אסתירית על החבורות והלבישה אותה שמלת נקיה ובהגיע ארוחת-מנחה לא ניכר היום מיומם, פרט לעיניה האדומות מבכי והדודה איני לא השיגחה כלל כי משזר אינו כשורה".

פנחס אלעד

*** מה עשתה קייטי מאת סוון קולדיג', תרגם אברהם בירמן, הוצאת ספרים י. צ'צ'יק, תל-אביב.

שגורה על פיו והוא רץ בה. מדובר בספר הזה על אירעם שאירעו סמוך לו במקום ובשנים. ואין חביב על הילד כסיפור על מי שדומה לו בכל ועברו עליו הרפתקאות ומעשי גבורה שונים בדרך הטבע ושללא בדבר הטבע.

ה"אני" המספר בספר הוא אוריאל אופק, המחבר עצמו. והמסופר מותח וכושב את דמיון הקורא מייד בעמוד הראשון (פרט לפתיחה, שכמה תיאורים כמו "קימורו של הכרמל העטוף באד כחלחל ומסתורי" וכדומה אינם מוסיפים). נצמד הילד לסיפור המעשה, עובר לגיטו היהודי של דמשק, חוזר לחיפה, נקלע לכפר, מגיע לקיבוץ; וסופו של הספר במלחמת העצמאות. המספר הוא איש מבוגר אולם הגיבור שמפיו מופר הכל, פרט לפרקים המקשרים והמבהירים, הוא הילד מנשה. שהמחבר מצאו ברחוב, ושהוריו רח עם הרבה ילדים יהודיים בגבול הסורי והגיע לארץ ישראל. והסוף מופלא ומיוחד במינו. מנשה זה שנתבגר בינתיים במקצת, מצטרף אל לוחמי ישראל ובמעשה גבורה מהולל הוא קונה את עולמו.

הלשו היא לשון ימינו טעונה סממנים סיפוריים מורשת ימי המלחמה והמאבק. וטוב שגם השמות שהיו רגילים אז ניתנים בספר.

חוקי התורה

לקט לבתי-ספר, ערוך לפי נושאים ומבואר ע"י ד"ר שמואל נחשון, הוצאת לשכת החינוך העברי בקליבלנד, תשכ"ה.

אחת הבעיות הקשות והמעיקות בחינוך היהודי בתפוצות היא בעיית חיבור ספרי לימוד להוראת הלשון העברית וספרותה ולהוראת תרבות ישראל. מלבד הקשיים הרגילים הכרוכים בחיבור ספרי-לימוד והנובעים מן הצורך להתאים את הספרים לדרגת התפתחותו של הילד מזה ולמטרות החינוך הכלליות והמטרות הספציפיות שבא ספר הלימוד המסוים לשרת. קשיים הנובעים מארגון חומר הלימודים ועריכתו בהתאם לדרישות החינוכיות — אירגונו כך שיהלום את התנסות התלמיד, עריכתו בחטיבות דעת מוגדרות, עידכונו ונאמנותו של החומר, התאמתו לתכנית הלימודים, סיפוק אמצעי עזר להוראה ומכשירי-לימוד כגלוויים לחומר עצמו וכדומה, נוספים שורה שלמה של קשיים בחיבור ספרי לימוד עברי. קשיים אלה נובעים מעצם העובדה שהעברית נלמדת כשפה שניה ולעתים קרובות כשפה מתה ומכך שהדברים לקוחים לרוב מסביבה רחוקה ומהווי זר לילד בתפוצות. בכל ספר

לימוד בעברית, ולא רק בספר להוראת השפה, חייב המחבר להתמודד עם תלכסיון המוגבל, עם הצורך להשתמש בעיקר במלות היסוד, לר"אוג שהמלים החדשות לא תבאנה רצופות קשיים אלה ועוד רבים אחרים עמדו בפני שמואל נחשון בבואו לחבר ספר לימוד של חוקי התורה, שנועד לבתי-ספר תיכוניים בלתי-אינטגרטיביים בארצות דוברות אנגלית. קשה ומסובכת היא הוראת פרשיות החוקים בתפוצות: לשונם של חוקי-התורה מרוכזת ודחוסה יותר מלשונם וסגנונם של ספרי המקרא, חסרה בתורה חלוקה עניינית של החוקים לנושאים והם מפורזים בכל חמשת החומשים וכדומה. כדי להקל על היראת חוקי התורה ליקט המחבר את החוקים יחדיו, חילקם לנושאים וביארם בירור מילולי וענייני. כל נושא פותח במבוא המשמש כרקע לו והמסכם את עיקר תוכנם ורעיונותיהם של החוקים ואף מנסה להראות את הזיקה בין מש"פטי התורה ובין הבעיות המעסיקות את האדם בן-דורנו. נחשון מדגיש כי "העריכה מיוסדת על העיקרון שהתורה היתה יפה לא לשעתה בלבד, אדיר בהן